

24.11.2020

**ANKARA
TİCARET BORSASI
Basın Bürosu**

**GÜNLÜK BASIN
ÖZETLERİ**

**24 Kasım 2020
Salı**

RESMÎ GAZETE’DE BUGÜN

24 Salı 2020 Çarşamba

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ YÖNETMELİKLER

- Balıkesir Üniversitesi Jeopark Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği
- İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

TEBLİĞ

- Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi

YARGI BÖLÜMÜ ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

- Anayasa Mahkemesinin 10/9/2020 Tarihli ve E: 2019/69, K: 2020/45 Sayılı Kararı
- Anayasa Mahkemesinin 15/10/2020 Tarihli ve E: 2019/46, K: 2020/55 Sayılı Kararı
- Anayasa Mahkemesinin 14/10/2020 Tarihli ve 2019/42199 Başvuru Numaralı Kararı
- Anayasa Mahkemesinin 20/10/2020 Tarihli ve 2016/2771 Başvuru Numaralı Kararı

TMO'dan un piyasasına elektronik takip sistemi

Un piyasasındaki istikrarsızlığı önlemek amacıyla stoklarındaki ekmeklik buğday satışını artıran TMO, bunun piyasalardaki etkilerini izlemek üzere de 'Elektronik Satış Platformu' üzerinden takip sistemi başlattı.

Hububat piyasalarında gelişmeleri yakından takip ederek satış politikalarını belirleyen Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO), sektörün ham madde tedarikinde sürekliliği sağlayarak fiyat istikrarını korumak amacıyla piyasaya ürün arz etti. Bunun etkilerini izlemek için de TMO, 'Elektronik Satış Platformu' üzerinden takip sistemi başlattı.

Genel Müdürlükten yapılan yazılı açıklamaya göre, ekim ayında başlayan satışlar kasım ayı itibarıyla devam etti. Açıklamada, "Özellikle salgın dönemiyle yurt içi ve yurt dışı piyasalarda buğday fiyatlarındaki yükselişler sebebiyle ekmeklik un fiyatlarında bölgelere göre değişmekle birlikte önemli ve hızlı artışlar görülmüştür. TMO olarak un piyasalarındaki bu istikrarsızlığı önlemek amacıyla stoklarımızdan yapılan ekmeklik buğday satışlarının miktarı artırılmış ve un piyasalarındaki etkilerini izlemek üzere de 'Elektronik Satış Platformu' üzerinden takip sistemi başlatılmıştır." ifadeleri kullanıldı.

Makul fiyattan satış taahhüt altına alındı

Kasım ayı itibarıyla uygulamaya alınan "Elektronik Satış Platformu" ile un sanayicilerine arz edilen buğday karşılığının ekmeklik un olarak makul fiyattan piyasaya sunulmasının taahhüt altına alındığı belirtilen açıklamada, "Bu kapsamda, piyasaya makul fiyatlarla un vereceğini taahhüt eden firmalar, fiyat taahhütlerini TMO Elektronik Satış Platformu'na tanımlamaktadır. Firmaların fiyat taahhütlerini teyit eden faturalarını TMO Elektronik Satış Platformu sistemi üzerinden ibraz etmeleri sağlanmaktadır. İbraz edilen faturalar ayrıca ilgili kurumlar nezdinde teyit edilmektedir. TMO'nun bu uygulaması kapsamında yaklaşık 300 un sanayicisi

başvurarak taahhütte bulunmuş, taahhüt edilen un fiyatlarının ağırlıklı ortalaması çuval başına 130 liradır." değerlendirmesinde bulunuldu.

Açıklamada, çuval başına 130 liranın altında un fiyatı taahhüt eden firmalara fiili kapasitelerinin yüzde 50'si kadar tahsis yapıldığının aktararak, şunlar kaydedildi: "Geçtiğimiz ay un fiyatlarının ülkemiz genelinde çuval başına 150 liraya kadar çıktığı dikkate alındığında, kuruluşumuz tarafından hayata geçirilen uygulama sayesinde un piyasaları üzerinde yüzde 10-15 civarı bir düşüş ile çok önemli bir regülasyon sağlandığı görülmektedir. Özellikle fırıncı esnafının ve ekmek üreticisi işletmelerin TMO tarafından tahsis yapılan ve uygun fiyatla piyasaya un arz eden işletmeleri hakkında taşra şube müdürlüklerimiz ve bağlı oldukları fırıncı odaları ile temasta bulunmaları önem arz etmektedir."

Tarımsal girdi fiyatları yüzde 11 arttı

Tarımda girdi fiyatları eylül ayında yıllık bazda yüzde 10,63 artış kaydetti. Bir önceki aya göre artış ise yüzde 2,31 oldu.

Tarımsal girdi fiyat endeksi (Tarım-GFE) Eylül'de yıllık yüzde 10,63, aylık yüzde 2,31 arttı. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan açıklamaya göre, Tarım-GFE (2015=100), 2020 yılı Eylül ayında bir önceki aya göre yüzde 2,31, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 7,87, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 10,63 ve on iki aylık ortalamalara göre yüzde 8,21 artış gösterdi.

Ana gruplar itibariyle bir önceki aya göre tarımsal yatırıma katkı sağlayan mal ve hizmet endeksi yüzde 2,10, tarımda kullanılan mal ve hizmet endeksi yüzde 2,35 artış gösterdi. Bir önceki yılın aynı ayına göre tarımda kullanılan mal ve hizmet endeksi yüzde 10,02, tarımsal yatırıma katkı sağlayan mal ve hizmet endeksi yüzde 14,45 artış gösterdi.

Yıllık en fazla azalış yüzde 2,71 ile veteriner harcamaları alt grubunda

Alt gruplar itibariyle, bir önceki yılın aynı ayına göre azalış gösteren diğer alt gruplar ise yüzde 1,89 ile tohum ve dikim materyali ve yüzde 0,66 ile tarımsal ilaçlar oldu. Buna karşılık, bir önceki yılın aynı ayına göre en fazla artış sırasıyla yüzde 26,69 ile makine bakım masrafları, yüzde 15,11 ile diğer mal ve hizmetler ve yüzde 15,08 ile hayvan yemi alt gruplarında gerçekleşti.

Aylık en fazla azalış yüzde 1,29 ile enerji ve yağlar alt grubunda oldu

Alt gruplar itibariyle, bir önceki aya göre azalış gösteren diğer alt grup ise yüzde 0,21 ile tohum ve dikim materyali oldu. 2020 Eylül ayında artışın yüksek olduğu alt gruplar sırasıyla yüzde 4,02 ile makine bakım masrafları, yüzde 3,65 ile hayvan yemi ve yüzde 3,26 ile gübre ve toprak geliştiriciler oldu.

Bakan Elvan'dan iş dünyasına mesaj: Görüşlerinizi alıp hızla adım atacağız

Adalet Bakanı Gül ile bir araya geldiklerini açıklayan Hazine ve Maliye Bakanı Elvan "Önümüzdeki günlerde iş dünyasının görüşlerini de alıp adımlarımızı hızla atacağız" dedi.

Adalet Bakanı Abdulhamit Gül ile bir araya geldiklerini açıklayan Hazine ve Maliye Bakanı Lütfi Elvan "Önümüzdeki günlerde iş dünyasının görüşlerini de alıp adımlarımızı hızla atacağız" dedi.

Elvan "Adalet Bakanımız Abdulhamit Gül ile bir araya geldik. İş dünyası ve STK'lar ile yapacağımız toplantılar öncesi değerlendirme yaptık" dedi.

"TÜM KURUŞLARLA BİR ARAYA GELECEĞİZ"

Hazine ve Maliye Bakanı Elvan, bakanlığının bütçesinin TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'ndaki görüşmeleri sırasında "Önümüzdeki günlerde Adalet Bakanımızla birlikte sivil toplum kuruluşlarımızla, iş dünyamızla, TOBB'la, TÜSİAD'la, MÜSİAD'la, DEİK'le, TİM'le ve benzeri tüm kuruluşlarla bir araya geleceğiz.

Dinleyeceğiz. Ne tür sorunlar yaşıyorlar, uygulamada ne tür sorunlarla karşı karşıya kalıyorlar, bunları teker teker konuşacağız, tartışacağız. Ortak bir akılla yapılması gereken düzenlemeleri yapacağız" ifadelerini kullanmıştı.

BAKAN ELVAN'DAN 'MERKEZ' AÇIKLAMASI

Hazine ve Maliye Bakanı Lutfi Elvan, Merkez Bankası'nın politika faizinin yükseltmesinin ardından da 'yeni dönem'e ilişkin açıklamalarda bulunmuştu.

Fiyat istikrarını sağlayacak politikaları ile araçları belirleme ve uygulama görevinin Merkez Bankası'na ait olduğunu belirten Elvan "Sürdürülebilir büyüme ve toplumsal refah artışı için fiyat istikrarını da içeren makroekonomik istikrarın sağlanması önemli bir ön koşuldur.

Bu kapsamda, atılmakta olan para politikası adımlarını tamamlayıcı şekilde maliye politikaları, finansal sektör politikaları ve kamu finansmanına yönelik politikalarımızı makroekonomik istikrarı sürekli destekleyecek ve fiyat istikrarını kalıcı bir biçimde sağlayacak şekilde oluşturacağız" ifadelerini kullanmıştı.

Dolar 7,90'ın üzerinde, gözler 10 yıllık tahvil ihalesinde

Yurt içi piyasalarda yeni hafta oldukça hareketli başladı. Geçtiğimiz haftayı 7,55'in altında kapatan dolar/TL, dün piyasaların kapanışına doğru 7,95'in üzerine gördü. Kur bugüne ise 7,90'ın hemen altında başlıyor.

Ekonomi yönetiminin değişimi ve piyasalara verilen olumlu mesajlar ve faiz kararı derken Türk Lirası'nda yaşana güçlü değer artışı bu hafta tersine döndü. Haftanın ilk gününde dolar/TL, geçtiğimiz hafta gördüğü iki ayın en düşük seviyesi olan 7,50'nin yüzde 6 üzerine koydu ve 7,95'e kadar tırmandı. Anlık yükseliş sonrası 7,87-7,88'de dengelenen kur, yeni güne de bu seviyelerden başlıyor. Saat 08.00 sularında dolar/TL 7,8885; euro/TL ise 9,3550 seviyelerindeydi.

İki yıl aradan sonra ilk kez 10 yıllık ihale

Yurt içi piyasalarda Merkez Bankasının 475 baz puan faiz artırımının ardından bugün gerçekleştirilecek olan 10 yıllık tahvil ihalesi izlenecek. Hazine yeni gösterge olacak 10 yıl (3.640 gün) vadeli sabit kuponlu tahvili ilk kez piyasaya sunacak. Hazine 2 yıldan uzun bir süre sonra ilk kez 10 yıllık ihaleye çıkıyor ve vade ilk kez 2030'lu yıllara uzuyor. Hazine en son 2018 Temmuz ayında 10 yıllık sabit kuponlu, bir sonraki ay ise TÜFE'ye endeksli ihaleler düzenlemişti. Yeni tahvilin itfa tarihi 13 Kasım 2030 olacak.

Yine bugün 7 yıl (2.548 Gün) vadeli değişken faizli tahvil de ilk kez satılacak. Tahvil 17 Kasım 2027 itfa tarihli olacak. 6 Ayda bir kupon ödemeli iki tahvilin de valörü 25 Kasım Çarşamba olarak belirlendi.

Petrol 50 dolara yaklaşıyor; altın 4 ayın dibinde

Petrol fiyatları, Pfizer-BioNTech ve Moderna'nın ardından AstraZeneca-Oxford Üniversitesi'nin de koronavirüs karşı iddialı bir aşı ortaya koymasının etkisi ile 46 doları aşarak Mart ayından bu yana görülen en yüksek seviyeye çıktı. Altın fiyatları ise aşıyla birlikte salgına dair belirsizliklerin azalmasıyla 4 ayın en düşük seviyesi olan 1.821 dolara geriledi.

Kapasite kullanım oranı açıklanacak

Günün diğer önemli gündemi TCMB tarafından açıklanacak olan kapasite kullanım oranı ve reel kesim güven endeksi olacak. 6 Aydır üst üste artarak yüzde 75,40 seviyesine kadar gelen kapasite kullanım oranı, Kasım ayının ilk gösterge verisi olacak. (10.00).

TCMB ayrıca 'Güz 2020' dönemi Yatırım Eğilimi İstatistiklerini açıklayacak. Aynı saatte TÜİK'ten sektörel güven endeksi verileri gelecek.

Yurt dışında Fed bölgesel başkanlarının konuşmaları ve Almanya'nın büyüme rakamları ile Ifo endeksleri bekleniyor.

Küresel piyasalarda neler takip edilecek?

Yurt dışında Japonya Merkez Bankası(BoJ) Başkanı Haruhiko Kuroda (15.00), Avrupa Merkez Bankası(ECB) Başkanı Christine Lagarde (17.00), St.Louis Fed Başkanı James Bullard (15.00-19.00), New York Fed Başkanı John Williams (20.00) ve Avrupa Merkez Bankası(ECB) Philip Lane(20.30) konuşacaklar.

ABD'de çok önemli bir veri bulunmazken, konut tarafında FHFA ve S&P Case Shiller verileri(17.00), endeks tarafında Richmond Fed imalat ve Conference Board tüketici güven (18.00) izlenecek.

Almanya'da 3.çeyrek final büyüme ve Ifo endeksleri takip edilecek.

Mevduat faizleri yüzde 15'e yükseldi

Vatandaşların döviz mevduatındaki hızlı yükseliş bu yılın en önemli gündemlerinden. Politika faizinin yüzde 15'e yükseltilmesi sonrası TL mevduat faizlerinde de yüzde 15 seviyesi görülmeye başlandı.

TCMB'nin politika faizini yüzde 15 seviyesine çıkarmasının ardından, mevduat faizindeki hareketlenme de sürdü. Bankaların 10 bin TL mevduata verdiği ve en çok tercih edilen 32 günlük vadede mevduat faizi yüzde 15'e ulaştı. TL üzerinden kullandırılan ticari kredi faizi de geçen hafta itibariyle yüzde 17 sınırına dayandı. TL'de son iki haftadır yaşanan değer kazancı süreci bu hafta başında tepki alımlarıyla duraksamış olsa da gerekli hamleler yapıldığında ve enflasyon beklentilerinde düzelme gözlemlendiğinde TL mevduata yönelimin olabileceği konusunda analistler iyimser. Merkez Bankası'nın kritik Para Politikası Kurulu'nda politika faizini yüzde 15'e çıkarmasının ardından mevduat faizindeki hareketlenme de sürdü. Bankaların 10 bin TL mevduata verdiği ve en çok tercih edilen 32 günlük vadede mevduat faizi yüzde 15'e ulaştı. TL'de son iki haftadır yaşanan değer kazancı süreci bu hafta başında tepki alımlarıyla duraksamış olsa da gerekli hamleler yapıldığında ve enflasyon beklentilerinde düzelme gözlemlendiğinde TL mevduata yönelimin olabileceği konusunda analistler iyimser.

Ekonomi yönetimindeki değişimle beraber TL dolara karşı en çok değer kazanan para birimi olarak öne çıktı. Geçen haftaki PPK sonrasında ise değer kazancı sürerken bu hafta 7.64-7.95 lira arasında dalgalı bir seyir ile başladı. Dolar/TL'de ülke risk priminde değişen algı ve gelişmekte olan ülke piyasalarına yönelik küresel iyimserlik nedeni ile analistler çok hızlı hareketler beklemiyor. Ancak halen dolar 7 lira

seviyesine gerilemiş değil. Öte yandan vatandaşın da döviz mevduatındaki artışın 13 Kasım itibariyle sürdüğünü de Merkez Bankası verileri ortaya koydu. Verilere göre döviz mevduatı 225.7 milyar dolarla rekor yeniledi. Peki neler yapılmalı da TL mevduata ilginin artışı sağlanmalı? Bu ilginin artması döviz ihtiyacının azalmasını sağlayacağı için TL'de istikrar sağlanmasını kolaylaştıracak ve rezervlere de katkı yapacak. Tera Yatırım Ekonomisti Enver Erkan yüzde 15 faiz etkisinin hissedilmesi için, döviz tevdiat hesaplarından TL mevduata geçiş etkisini görmek gerektiğini vurguladı. Erkan, daha önce örtülü olarak yüzde 15'e yakın olan faizin, şimdi politika faizi konumunda olduğunu belirterek "Reel faiz pozisyonumuz da böylece resmi bir nitelik kazandı. Şu an cari enflasyona göre yüzde 2,8, yılsonunda yüzde 12 üzerinde beklenen enflasyona göre yüzde 2,5 seviyeleri civarında olan reel faiz, gelişmekte olan ülkeler içinde en yüksek olanlardan biri. Ancak önemli olan bir de tasarruf sahiplerinin enflasyon algısı... TL mevduatlara geçiş etkisi biraz zamana yayılabilir, özellikle de enflasyonda gözle görülür iyileşme olduğu zaman" dedi.

TCMB daha fazla faiz artırsaydı, etkisinin daha hızlı olacağına dikkat çeken Erkan, şöyle konuştu: "Normalleşmenin de devam ettirilmesi gerekli, özellikle yabancı piyasalar, döviz mevduatı ve kredi vermeye ilgili kısıtların kaldırılması gerekir. Yurtdışı ile yapılan türev işlem limitlerinin kaldırılması, mevduata uygulanan stopaj avantajının tüm vadeler için uzatılması gibi... Ve en önemlisi bankaları kredi vermeye yönelten uygulamaların kaldırılması... Aktif rasyosunun kaldırılmasına ilişkin çok önemli bir beklenti var."

Ticari kredi faizleri %17 sınırında

Merkez Bankası'nın haftalık verilerine göre ise 13 Kasım itibariyle bankaların TL mevduat için uyguladıkları 1 yıllık faiz oranı bir önceki haftaya göre 41 baz puan yükselişle yüzde 12,28'e yükseldi. Dolar mevduat faizi 4 baz puan azalışla yüzde 1,41 ve Euro mevduat faizi 2 baz puan artışla yüzde 0,64 oldu. TL bazlı ticari kredilerin faiz oranı ise aynı haftada bir önceki haftaya göre 6 baz puan artarak yüzde 16,95'e çıktı. TL bazlı konut kredi faizleri 7 baz puan düşüşle yüzde 15,50'ye inerken; taşıt kredi faizleri 75 baz puan yükselişle yüzde 19,34 ve ihtiyaç kredi faizleri 60 baz puan artışla yüzde 20,92'ye çıktı. İhtiyaç kredisi faizleri iki haftadır yüzde 20 seviyesinin üzerinde bulunuyor. Dolar bazlı ticari kredilerin faiz oranı aynı haftada 38 baz puan azalışla yüzde 3,62, Euro bazlı ticari kredilerin faiz oranı 87 baz puan azalışla yüzde 2,42'ye indi. Ticari kredilere uygulanan mevduat spreadi TL için yüzde 4,67, dolar ve Euro için sırasıyla yüzde 2,21 ve yüzde 1,78 oldu. TL ticari kredilerdeki mevduat spreadi dolar ve Euro kredilere uygulanan spreadin yukarısında seyretmeye devam ediyor. Kredi/mevduat spreadi faizlerin yüksek olduğu dönemlerde yükseliyor ve bu durumu analistler bankaların faiz artışlarını mevduattan önce kredilere yansıttıkları şeklinde yorumluyor.

Bakan Pekcan: Esnafa yönelik yeni bir çalışma başlattık

Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, esnafın desteklenmesine yönelik Bakanlık olarak yeni bir çalışma daha başlattıklarını, yakın zamanda duyurusunu yapacaklarını belirtti.

Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, esnafın desteklenmesine yönelik Bakanlık olarak yeni bir çalışma daha başlattıklarını, yakın zamanda duyurusunu yapacaklarını belirterek, "Kamu kaynakları dışında Bakanlık olarak global firmalarla iletişime geçtik, onların sosyal sorumluluk projeleri kapsamında 'esnafa ne gibi destekler verebiliriz?' Onlar üzerinde bir çalışmamız var." dedi.

Pekcan, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda, Bakanlığının 2021 yılı bütçesiyle ilgili milletvekillerinin soru ve eleştirilerini yanıtladı.

Pekcan, Gümrük Birliği'nin güncellenmesine yönelik, Türk iş dünyasının ve AB iş dünyasının istekli olduğunu, hem Türkiye'nin hem AB'nin karşılıklı fayda elde edeceği bir süreç olan Gümrük Birliği'nin çağın koşullarına uygun olarak güncellenmesi amacıyla müzakerelerin bir an önce başlaması hususunda Bakanlık olarak yoğun temaslara devam ettiklerini söyledi. Sadece 2020 yılı içerisinde 27 ülke ile 44

görüşme gerçekleştirdiklerini bunların 30'unu bizzat kendisinin yaptığını ifade eden Pekcan, "Şu anda bununla ilgili bir şart koşulmuş değil, yeter ki süreç başlasın. Tabii ki karşılıklı bizim ve onların talepleri olacaktır." diye konuştu.

Esnafların desteklenmesine yönelik sorular üzerine de Bakanlık bütçesi ve mevcut mevzuatlar çerçevesinde TESKOMB üzerinden Halkbank kanalıyla esnafa faizsiz ya da düşük faizli krediler kullandırabildiklerini ifade eden Bakan Pekcan, doğal afetler nedeniyle Adıyaman, Elazığ, Malatya, Giresun ve İzmir'de de hibe desteklerinin sağlandığını anlattı.

Pekcan, desteklemelerde mevzuata uymak zorunda olduklarına dikkati çekerek, şunları kaydetti:

"Bizim de Bakanlık olarak bu yönde çalışmalarımız var. Aynı doğrultuda, kira, elektrik, su, doğal gaz ödemeleri karşılığında belirlenecek miktarda hibe ödeme yardımında bulunulması için Hazine ve Maliye Bakanlığına taleplerimiz bulunuyor, görüşmeler de bu doğrultuda sürüyor. Hazine ve Maliye Bakanlığınca esnaf sanatkara kullandırılan faiz indirimli krediler ve ertelemeler nedeniyle 1 Ocak - 31 Ekim tarihleri arasında Halkbank'a yapılan gelir kaybı 2 milyar 626 milyon 623 bin 830 lira olarak bildirilmiştir. Bu dönemde TOBB, Oda, Borsa mevduatlarının ilgili bankalara yatırılması suretiyle oluşturulan kaynaktan tacirlerimizin düşük faizli kredi kullanmalarına imkan sağlanmış olup bugüne kadar 50 bin firmaya 3 milyar lira Nefes Kredisi kullandırma imkanı gelmiştir. KOOP-DES kapsamında 133 kooperatifin 143 projesine, bütçe tutarı 18 milyon 128 bin 870 lira olan projelere Bakanlığımızca 13 milyon 648 bin 399 lira hibe desteği verilmiştir. Bu rakamı 4 ayda sağladık. Bu projeye devam ediyoruz. İnşallah 2021'de de artırmak istiyoruz."

Pandemi döneminde kredi talebi olan esnaf sanatkarın taleplerinin karşılanmasında, gerekli oda kayıt belgesinin alınması şartının taahhüt edilmesi koşuluyla 3 ay sonrasına bırakılması imkanı sağlandığını ifade eden Pekcan, "Bu kapsamda taahhüdünü yerine getirmeyenlerin süre uzatımı ile ilgili talepleri değerlendirilmek üzere Hazine ve Maliye Bakanlığına iletilmektedir. Büyük olasılıkla Bakan Yardımcımız yarın Halkbank Yönetim Kurulunda bu konuyu tekrar gündeme getirecek." ifadelerini kullandı.

Esnafa yönelik Bakanlık olarak yeni bir çalışma daha başlattıklarını kaydeden Pekcan, yakın zamanda bunun duyurusunu yapacaklarını belirtti.

Pekcan, esnafın mağdur olduğunun farkında olduklarını belirterek, "Kamu kaynaklarının en iyi şekilde kullanılması için Cumhurbaşkanımız başta olmak üzere 'Bununla ilgili neler yapabiliriz?' değerlendirmesi yapıyoruz. Kamu kaynakları dışında Bakanlık olarak global firmalarla iletişime geçtik, onların sosyal sorumluluk projeleri kapsamında esnafa ne gibi destekler verebiliriz? Bununla ilgili bir çalışmamız var." diye konuştu.

Suudi Arabistan'ın Türk ürünlerine karşı "caydırma politikası" uyguladığına yönelik şikayetler

Bakan Pekcan, Suudi Arabistan'ın Türk ürünlerine karşı sistemli bir caydırma politikası uyguladığı hakkında Ticaret Bakanlığına temmuz ayından bu yana yoğun şekilde sorunlar intikal ettiğini belirterek, şunları kaydetti:

"Konuyla ilgili ben muhatap bakanla defalarca görüştüm. Özelden de resmi olarak da görüşmeler yaptık. Ancak burada resmi bir duruşlarının olmadığını her seferinde bize bildirdiler, bunun özel sektörün talepleri olduğunu hep gündeme taşıdılar. Biz de DTÖ üyesi olmaktan kaynaklanan hak ve hükümlülüklerimiz çerçevesinde, ticari ve ekonomik ilişkilerimizin sorunlarının çözümü konusunda somut adımlar beklediğimizi ilettik. Muhataplarımızca tarafımıza resmi hiçbir kararın olmadığı, bazı istisnai sıkıntılar olduğu dile getirildi. Biz de Dışişleri Bakanlığımızla beraber en üst düzeyde konuyu takip ediyoruz."

Fransız ürünlerine boykot çağrıları konusunu da değerlendiren Pekcan, "Biliyorsunuz Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Türk mallarına boykot uygulanması halinde Fransız mallarının boykot edilebileceği tepkisini vermişti. Bununla birlikte Gümrük Birliği'nin tarafları olan ne Fransa Türkiye'ye boykotta bulunmuş ne de Türkiye Fransa'ya boykotta bulunmuştur. Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve ticaret hacmimizin büyütülmesi ana gündemimiz." değerlendirmelerinde bulundu.

Siyasi gerginliğin faturası Türk armatörlere kesildi

Libya'ya insani yardım taşıyan Türk gemisi Roseline A'nın Alman fırkateyni tarafından durdurularak aranması Türkiye ile Avrupa arasındaki siyasal gerginliğin yansıması olarak değerlendirildi.

Libya'ya giden Türk bandıralı bir yük gemisinin Pazar gecesi Yunanistan'ın güneybatısında, BM kararları çerçevesinde yaptırım kontrolü yapan bir Alman fırkateyni tarafından durdurularak arama yapılması, Ankara ile Berlin arasında gerginliğe neden oldu. Dışişleri Bakanlığı, geminin insani yardım malzemesi taşıdığını açıkladı ve Almanya'nın tutumuna sert tepki gösterdi. Denizcilik sektörünün temsilcileri ise yaşanan gelişmeyi, Türkiye ile Avrupa arasındaki siyasal gerginliğin yansıması olarak değerlendirdi. Türkiye Armatörler Birliği Başkanı Bedri İnce, Türk bayraklı gemilerin yanı sıra Türk sahipli olan gemi tutulmalarında da son dönemde önemli oranda artış yaşandığına dikkat çekti. Bu girişimleri "kasıtlı" olarak niteleyen İnce, "Birlik olarak bu konuda hazırladığımız raporu Ulaştırma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığına ilettik. Konu yakından takip ediliyor" diye konuştu. Geminin sahibi Arkas'tan yapılan açıklamada da "Gerçekleştirdiğimiz tüm taşımalar insani ve ticari maksatlı" denildi. Türk gemilerine yönelik gemi tutulmaları ve denetimler arttı, 60 bin Euro'ya varan yüklü miktarda cezalar kesilmeye başlandı. Son olarak önceki gün bir Alman fırkateyninin Türkiye'den Libya'ya gıda ve boya gibi muhtelif maddeler taşıyan Türk bandıralı Roselina A gemisine yönelik hukuka aykırı şekilde müdahale etmesi armatörler ve sektör tarafından büyük tepkiyle karşılandı. Türkiye Armatörler Birliği Başkanı Bedri İnce, "Türk gemisinin uluslararası sulardaki seyrüsefer serbestisinin keyfiyetle başka bir ülke tarafından kısıtlanmasını sektörümüz adına kınıyoruz" dedi.

Libya'ya insani yardım taşıyordu

Alınan bilgiye göre, Türk bandıralı “Roselina A” gemisi, taşıdığı insani yardım malzemeleri ile İstanbul'dan demir alarak Libya'ya hareket etmişti. Gemi, önceki gece Yunanistan Deniz Kuvvetleri'nden bir komutanın sevk ve idaresinde yapılan İrini Harekatı'nda görevli Alman fırtakeyni tarafından Mora Yarımadası'nın güneybatısında uluslararası hukuka aykırı şekilde durduruldu. Gemi, Misrata Limanı'na doğru seyrine devam ederken Türkiye'nin konuyla ilgili uluslararası kuruluşlar nezdinde girişimlerde bulunacağı öğrenildi. Güvenlik kaynakları da konuya ilişkin yaptıkları değerlendirmede, İrini Harekatı unsurlarının bayrak devletinin rızası olmadan gemiye çıkmasını “hukuka aykırı bir davranış” olarak nitelendirdi. Yaşanan skandal nedeniyle geminin saatlerce Akdeniz'de ağır deniz şartlarına maruz bırakıldığını belirten kaynaklar, olay nedeniyle “açık denizlerin serbestisi” ilkesinin de açık olarak ihlal edildiğini vurguladı. Dışişleri Bakanlığından yapılan açıklamada ise geminin denetime tabi tutulmasına tepki gösterildi. Bakanlık Sözcüsü Hami Aksoy “İrini Harekatı, AB tarafından yürütülen ancak amacı ve faydası tartışmaya açık bir harekattır. Silah ambargosunu ihlal etmediği görülen Türk gemisinin, ağır hava şartları altında saatlerce güzergâhından alıkonulmasını ayrıca denetleme sırasında personele adeta suçlu muamelesi yapılmış olmasını esefle karşılıyoruz” dedi.

Hukuka aykırı bir durum

Konuyla ilgili DÜNYA'ya konuşan Türkiye Armatörler Birliği Başkanı Bedri İnçe, tüm ticaret gemilerinin uluslararası sularda seyrüsefer serbestisi uluslararası antlaşmalarla garanti altına alındığını hatırlatarak, “Rosalina A isimli Türk Bayraklı gemimiz 22 Kasım tarihinde Alman Harp Gemisi Hamburg tarafından durdurularak arama yapılmak istendi. Helikopter ile boarding timi gemiye indirildi. Bir harp gemisi ancak ve ancak bir ülkenin bayrağı altındaki gemiyi ya BM'nin yaptırım kararlarıyla ya da kendi ülkesinin karasularında durdurabilir veya arayabilir. Uluslararası sularda ise ancak o bayrak ülkesinin rızası ile bu aramaları gerçekleştirme imkanı doğar. Bununun dışında diğer ülke harp gemileri tarafından bayrağımızı taşıyan gemilerde arama yapılması veya o gemiye çıkılması tamamıyla uluslararası teamüllere ve uygulamalara ters bir durum. Bu çerçevede AB kapsamında Libya açıklarında yapılan bir harekâta ülkemiz rızası olmadan gemimizde arama yapılması tamamıyla uluslararası mevzuata, antlaşmalara, teamüllere ve pratikteki uygulamalara aykırı. Bu durum ülkemiz gemisinin uluslararası sulardaki seyrüsefer serbestisinin keyfiyetle başka bir ülke tarafından kısıtlanması demektir ki bunu sektörümüz adına kınıyoruz” açıklamasını yaptı.

'Türk bayraklı gemileri Beyaz Liste'den düşürmemeliyiz'

Bedri İnçe, ülke bayrağını taşımayan ancak Türk sahipli olan gemi tutulmalarında da önemli oranda artış yaşandığına dikkat çekti. İnçe, “Avrupa'da son haftalarda farklı gerekçelerle 7 geminin tutulduğunu söyledi. Bu gemilerin bazıları Türk bayraklı,

bazıları ise Türk sahipli. Burada bir kasıt olduğunu düşünüyoruz. Özellikle Belçika limanlarında Türk gemilerine yönelik ekstrem bir durum söz konusu. Bazı tutulmalar ve denetimlerin kötü niyetli olduğunu görüyoruz. Birlik olarak bu konuda bir rapor hazırlayarak Ulaştırma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığına ilettik. İlgili bakanlıklar konuyu yakından takip ediyor” diye konuştu.

İnce, armatörlere gemi tutulmalarına karşı dikkatli olmaları çağrısında bulunurken, “Sıkı kontroller başladı. Bu tür durumlara fırsat vermemeliyiz. MOU’da Türk bayraklı gemileri Beyaz Liste’den düşürmemeliyiz” dedi.

Arkas: Tüm taşımalarımız insani ve ticari maksatlı

M/V Roseline A konteyner yük gemisi, Türkiye’nin önde gelen denizcilik şirketlerinden Arkas’a ait. Arkas yetkilileri, Alman fırkateynin gemiye müdahalesine yönelik özetle şu açıklamayı yaptı: “Gerçekleştirdiğimiz tüm taşımalar insani ve ticari maksatlı. Bu şekilde bir uygulama ile karşı karşıya kalmak mürettebatımızı endişeye sevk etti ve şirketimizi de üzdü. Meydana gelen olay sırasında gemimize askerlerin çıkmasına karşılık, uzun yıllar açık deniz tecrübesi olan mürettebatımız herhangi bir mukavemet göstermedi. İşbirlikçi ve uyumlu davranılarak üzücü bir olayın meydana gelmesi engellendi.”

Tutulan gemilerin yüzde 20’si Türk sahipli

Türk Armatörler Birliği, Türk sahipli gemi tutulmaları ve denetimlerde yaşanan artışla ilgili geçtiğimiz haftalarda bir rapor hazırlayarak Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı’na gönderdi. Raporda, şu önemli bilgilere yer verildi: “2020 yılında Belçika limanlarının tamamında Türk sahipli gemilerde yapılan liman denetimlerinin sayısı 11. Bu 11 geminin 7’si tutuldu. Yani tutulma oranı yüzde 64 oldu. Tutulan gemiler arasında her bir gemi için ortalama işlem maddesi sayısı 33. Gemilerin tutulma gün ortalaması 20. Tutulan 7 gemiden 5 adedi bakım onarım için tersaneye gitmesi şartıyla bırakıldı. Bilinen bir gemiye yaklaşık 70 bin Euro ceza kesildi. Yine tüm denetimler bazında bakıldığında 2020 yılı içinde Belçika limanlarında 15 Ekim 2020 tarihine kadar 432 gemiye denetim yapıldı, bunlardan 35’i tutuldu. Tutulma oranı yüzde 8. Tutulan gemiler arasında her bir gemi için ortalama işlem maddesi sayısı 53. Bu yılın 10 aylık denetim sürecinde tutulan gemilerin yüzde 20’si Türk sahipli gemiler oldu. Rakamsal değerler incelendiğinde Türk sahipli gemilerin Belçika limanlarında tutulma oranının genel tutulma oranına göre yüksek olduğu gözüküyor. Bu kapsamda geçmiş yıllarda Avrupa limanlarında olduğu gibi Türk sahipli gemilere denetim esnasında keyfiyetle davranıldığı, gemilerimizin çok uzun süre limanda tutulduğu, yüksek cezaların kesildiği ve bu vesileyle Türk sahipli gemilerimizin zaman ve ticari kayıplara uğratıldığı mütalaa edilmektedir.”

Trump, Biden yönetimine geçiş sürecinin önünü açtı

ABD Başkanı Donald Trump, ülkenin 46. başkanı seçilen Joe Biden yönetimine geçiş için gerekli prosedürlerin başlatılması amacıyla ilgili kuruma tavsiyede bulunduğunu bildirdi.

Trump, 3 Kasım'da yapılan ve **Biden**'in zaferiyle sonuçlanan başkanlık seçimlerine ilişkin Twitter hesabından açıklamalarda bulundu.

ABD'de federal kurumlar arasındaki organizasyon ve başkanlık geçiş işlemlerinden sorumlu olan hükümete bağlı yarı özerk kurum Genel Hizmetler İdaresi (GSA) Başkanı Emily Murphy'e ülkesine bağlılığı için teşekkür eden Trump, bugüne kadar Biden yönetimine geçiş süreci başlatılmadığı için Murphy'nin taciz ve tehditlere maruz kaldığını belirtti.

Trump, "Bizim seçimlere yönelik davamız güçlü şekilde devam ediyor. Kavgamızı sürdüreceğiz ve üstün geleceğimize inanıyorum ancak ülkemizin çıkarlarını korumak adına, Emily'e ve ekibine, geçiş süreci için ilk prosedürleri başlatmalarını tavsiye ettim. Aynı tavsiyeyi kendi ekibime de verdim." ifadesini kullandı. Öte yandan GSA Başkanı Murphy, Biden'e geçiş sürecine başlayabileceklerine ilişkin mektup gönderdi.

Murphy mektupta, resmi geçiş sürecini ertelediği süre boyunca Beyaz Saray'ın hiçbir baskısı altında kalmadığını belirterek, " (Geçiş sürecini erteleme) Bu kararı hukuka ve ortadaki gerçeklere dayanarak, bağımsız olarak aldığımı bilmenizi isterim. Geçiş

sürecinin zamanlaması konusunda Beyaz Saray'dan ya da yönetimin herhangi başka bir organından doğrudan ya da dolaylı hiçbir baskı görmedim." ifadelerini kullandı. GSA'nın görevinin ülkenin başkanını seçmek ya da seçim sonucunu onaylamak olmadığına altını çizen Murphy, "Kanunlarda belirtildiği üzere, bazı eyaletlerde seçim sonuçlarının tasdik edilmesi ve davalarda çıkan kararları da göz önüne alarak, seçim sonrası kaynaklara ve hizmetlere bundan sonra ulaşabileceğinizi bildirmek isterim." değerlendirmesinde bulundu.

ABD'de 3 Kasım'da yapılan 59. başkanlık seçimlerini resmi olmayan sonuçlara göre 306 delegeyle Biden kazanmış, Trump ise 232 delegeyle kalmıştı.

Seçimlerde hile olduğunu iddia eden Trump, seçim sonuçlarını kabul etmediğini açıklamış ve hukuki yollara başvuracağını belirtmişti.

ABD başkanlığına seçilen Joe Biden'ın, Donald Trump yönetiminin, kendisi ve ekibinin geçiş süreci için federal kurumlardaki kaynak ve hizmetlere erişimine onay vermesini memnuniyetle karşıladığı bildirildi.

Biden'in geçiş ekibi tarafından yapılan açıklamada, federal kurumlar arasındaki organizasyon ve başkanlık geçiş işlemlerinden sorumlu Genel Hizmetler İdaresinin (GSA) Biden-Harris yönetimine sorunsuz ve barışçıl geçiş için gereken kaynak ve desteği sağlayacağı belirtildi.

Bu karar doğrultusunda federal kurumlarda geçiş sürecinin resmi olarak başlayacağına dikkat çekilen açıklamada, "Bugün bu karar, salgını kontrol altına almak ve ekonomimizi tekrar yoluna sokmak dahil ülkemizin karşı karşıya olduğu zorluklarla mücadeleye başlamak için gerekli bir adım." ifadesi yer aldı.

Açıklamada, geçiş ekibinin ilerleyen günlerde federal yetkililerle yeni tip koronavirüs (Kovid-19) salgını ve ulusal güvenlik konularını görüşmeye başlayacağı kaydedildi.

Açıklamada, Biden'ın, Donald Trump yönetiminin, kendisi ve ekibinin geçiş süreci için federal kurumlardaki kaynak ve hizmetlere erişimine onay vermesini memnuniyetle karşıladığı belirtildi.

Gündemdeki 9 tarım ürününde güncel gelişmeler

Ali Ekber YILDIRIM

24 Kasım 2020 Salı

Tarımda en çok gündeme gelen tarım ürünleriyle ilgili Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü Tarım Havzaları Daire Başkanlığı her ay raporlar yayımlıyor.

Ürün Masaları adıyla mısır, buğday, pamuk, ayçiçeği, nohut, mercimek, kuru fasulye, patates ve kuru soğanda dünya piyasalarında ve Türkiye'de yaşanan gelişmeler paylaşıyor.

Kasım ayı raporlarına yansıyan 9 ürünle ilgili güncel gelişmeler özetle şöyle:

Buğdayda üretim ve fiyat arttı

Türkiye'nin 2019 yılında 19 milyon ton olan buğday üretimi, 2020 yılı Türkiye İstatistik Kurumu ikinci tahminine göre yüzde 7.9'luk artışla 20 milyon 500 bin ton olacağı tahmin ediliyor.

Toprak Mahsulleri Ofisi, Mayıs ayı başında ekmeklik buğday alım fiyatını ton başına 1650 lira, makarnalık buğday alım fiyatını ise 1800 lira açıklamıştı. Toprak Mahsulleri Ofisi Günlük Piyasa ve Borsa Fiyatları Bülteni'ne göre; 12.11.2020 tarihinde yurt içi ekmeklik buğday piyasa fiyatı 2.223 TL/ton (285 dolar /ton) oldu. Rus ekmeklik buğday fiyatı ise 255 dolar/ton oldu. Aynı tarihte makarnalık buğday piyasa fiyatı ise, 2.495 TL/ton (320 dolar/ton).

2019 yılında 9.8 milyon ton buğday 2.3 milyar dolar karşılığında ithal edildi. Buna karşılık 7.5 milyon buğday karşılığı buğday mamulleri (un, makarna, bulgur, irmik ve bisküvi) ihracatı gerçekleştirilerek 2.9 milyar dolarlık ihracat geliri elde edildi. Net 600 milyon dolar dış ticaret fazlası elde edildi.

Bu yılın ilk 9 ayında 6. 8 milyon ton ve 1.6 milyar dolar karşılığında buğday ithalatı gerçekleşmiş olmasına karşın 5.6 milyon ton ve 2.1 milyar dolarlık buğday karşılığı

mamul madde ihracatı gerçekleştirilerek net 500 milyon dolar dış ticaret fazlası elde edildi.

Yüksek yurt içi ve dışı fiyatların 2021 yılı buğday ekiliş alanlarına olumlu yansıtacağı, arpa alanlarından buğday alanlarına doğru bir yönelim gözleniyor. 2020/2021 üretim sezonu ekilişleri için tohumluk satışlarının geçen yılın üzerinde olduğu gözlemlendi.

Mısırdaki 6.5 milyon tonluk rekor

Mısırdaki dünya genelinde eylül ayından bu yana ihracat tekliflerinde keskin bir yükselme yaşandı. Amerika Birleşik Devletleri ihracat teklifleri ton başına 28 dolar artışla 209 dolar /tona yükseldi. 3 Kasım 2020 tarihli TMO Günlük Bültenine göre yurt dışı fiyatları ABD 3YC (ABD Körfezi) 217 dolar/ton, Arjantin (Up River) 222 dolar/ton ve Ukrayna mısırı 236 dolar/ton oldu.

Türkiye mısır üretimi 2015 yılında 6.4 milyon ton iken 2019 yılında 6 milyon ton olarak gerçekleşti. 2020 yılı Türkiye İstatistik Kurumu ikinci tahminine göre, 6.5 milyon ton ile rekor mısır üretimi bekleniyor. 2019 yılı ilk dokuz ayında 2.9 milyon ton olan mısır ithalatı, 2020'nin aynı döneminde yüzde 35 düşüşle 1.88 milyon ton olarak gerçekleşti.

Pamukta üretim azalınca ithalat artıyor

Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya, Pakistan ve Batı Afrika'daki pamuk rekoltesindeki düşüşle dünya pamuk üretiminde yüzde 5 düşüş bekleniyor.

Dünya lif pamuk ithalatının 2020/2021 üretim sezonunda 9,3 milyon ton seviyelerinde olacağı, dünya ithalatında en büyük payı Çin'in (%23) alacağı tahmin ediliyor. Çin'i sırasıyla Bangladeş, Vietnam, Türkiye ve Pakistan izlemektedir. İhracatta ise, ilk sırayı 3.1 milyon ton (%33) ile ABD'nin alacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'nin 2019 yılında 2.2 milyon ton olan kütlü pamuk üretiminin, 2020'de 1.9 milyon ton tahmin ediliyor. 2019 yılı Ocak-Eylül döneminde 715 bin ton olan pamuk ithalatı 2020 yılı Ocak-Eylül döneminde 799 bin ton olarak gerçekleşti. Aynı dönemde 13.2 milyar dolar olan Türkiye hazır giyim ve konfeksiyon ihracatı 2020 yılı Ocak-Eylül döneminde 12.1 milyar dolar olarak gerçekleşti.

Ayçiçeği ithalatında açık ara dünya lideriyiz

Dünya ayçiçeği ithalatında Türkiye, yüzde 37 pay ile açık ara dünya lideri. İkinci sıradaki Avrupa Birliği'nin (28 ülke) payı yüzde 19.

Türkiye'nin ayçiçeği tohumu ithalatı 2016 yılında 382 bin ton ve 263 bin dolar iken 2019 yılında 1.1 milyon ton ve 516 bin dolar olarak gerçekleşti.

2019 yılının ilk dokuz ayında 962 bin ton olarak gerçekleşen ayçiçeği tohumu ithalatı, 2020 yılının ilk dokuz ayında toplam 905 bin ton oldu.

Ağustos ayında yurtdışında tonu 390 dolar olan ayçiçeği tohumu Eylül'de 476 dolar/tona, Ekim ayında ise 530 dolar/tona yükseldi. 23 Kasım itibariyle 640-650 dolar oldu.

Özetle, çok kısa bir özetini verli bazılarında değil. Sadece bu 9 üründe değil, daha birçok üründe doğru politikalarla bırakın kendine yeterliliği, Türkiye büyük oranda ihracat yapabilir. Yeter ki sahip olduğumuz potansiyeli değerlendirelim.

SOĞAN VE PATATESTE EN DÜŞÜK FİYAT TÜRKİYE'DE

Tarım ve Orman Bakanlığı Ürün Masaları raporlarında yer alan verilere göre, en ucuz patates ve soğan Türkiye'de. Dünya patates üretimi 2018 yılında 368 milyon ton olarak gerçekleşti. Türkiye'nin üretimi 2019'da milyon 980 bin ton olarak gerçekleşirken, bu yıl yüzde 4.4 artışla 5.2 milyon ton olması bekleniyor. Ekim 2020 itibariyle, Amerika'da 1 ton patatesin fiyatı 840 dolar, Fransa'da 410, İtalya'da 400, Almanya ve Hindistan'da 380, Rusya'da 261, Çin'de 230, Polonya'da 120, Mısır'da 130 Türkiye'de 100 dolar. Patateste olduğu gibi kuru soğanda da en ucuz fiyat Türkiye'de. Ekim ayı toptan kuru soğan fiyatlarına bakıldığında Amerika'da ton başına 730 dolar, Fransa 430, Hindistan 380, Çin 330, Hollanda ve Rusya 180, Türkiye 140 dolar. Dünya 2018 yılı kuru soğan üretimi yaklaşık 97 milyon ton. Türkiye, üretiminin 2020'de geçen yıla göre yüzde 3.6 artışla 2 milyon 280 bin ton olması bekleniyor.

PANDEMİ BAKLİYAT ÜRÜNLERİNE OLAN TALEBİ ARTIRDI

Pandemi sürecinde bakliyat ürünlerine yoğun talep yaşandı. Dünya genelinde en fazla ekim alanına sahip baklagil olan kuru fasulye üretimi 2018 verilerine göre 30.43 milyon ton oldu. Kanada, mercimekten sonra kuru fasulyede de söz sahibi olmak için çalışıyor. Amerika'da üretim 1.49 milyon tonla rekor seviyeye ulaştı. Türkiye kuru fasulye üretimi 2019 yılına göre yaklaşık yüzde 24 artışla 2020'de 278 bin ton olarak bekleniyor. Türkiye İstatistik Kurumu 2018/2019 pazarlama yılı verilerine göre kuru fasulyede yeterlilik oranı yüzde 72, tüketim 285 bin ton, kişi başı tüketim ise yıllık 3.5 kilo. Yıllar bazında kuru fasulye dış ticaret rakamları incelendiğinde; 40 bin tonu bulan ithalat 2019 yılında 27 bin tona geriledi. 2019 yılı ilk dokuz aylık ithalat miktarı 20,5 bin ton, ihracat miktarı 4 bin ton olurken bu yıl aynı dönemde ithalat 17 bin tona gerilerken ihracat 4 bin 500 ton olarak gerçekleşti.

Nohutta kendine yeterlilik sağlandı

Dünya nohut üretimi, Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 2018 verilerine göre, 17. 2 milyon ton. Türkiye, dünyada alan olarak 5. sırada, üretim olarak 3. sırada yer alırken, verimlilikte 26. sırada. 2020 üretim tahmini 630 bin ton. Türkiye yıllık nohut tüketimi 465 bin ton, kişi başı nohut tüketimi 5.7 kg/yıl ve yeterlilik oranı yüzde 114 'tür. 2019 yılı ithalat miktarı 13 bin 236 ton ile 12.7 milyon dolar iken, ihracat miktarı ise 127 bin ton ile 76.2 milyon dolara ulaştı. 2019 yılının ilk dokuz aylık nohut ithalatı 9.5 bin ton, ihracatı 90 bin ton olurken, 2020'nin aynı döneminde ithalat 16 bin ton, ihracat 104 bin ton oldu.

Mercimekte ithalat artıyor

2018 yılı FAO verilerine göre dünya mercimek üretimi 6.4 milyon ton. Türkiye'nin 2020 kırmızı mercimek üretiminin 331 bin ton, yeşil mercimek üretiminin ise 41 bin ton olması bekleniyor. 2018/2019 pazarlama yılı verilerine göre yeterlilik oranı kırmızı mercimek için yüzde 75, yeşil mercimekte yüzde 87'dir. Türkiye kırmızı mercimek tüketimi 364 bin ton, kişi başı tüketim yıllık 4.4 kilo. Geçen yıl ilk dokuz ayda mercimek ithalatı 205 bin ton, ihracatı ise 174 bin ton iken 2020 yılı aynı dönemdeki ithalat 375 bin ton, ihracat ise 257 bin ton olarak gerçekleşti.

Bu da bir sanayicinin dert ve ders dolu feryadı!

Alaattin AKTAŞ

24 Kasım 2020 Salı

✓ *Bir sanayici, "Durumumuz hiçbir zaman Hulusi Kentmen filmlerindeki gibi olmamıştı ama hiç bu kadar da zorlanmamıştık" diyerek sanayinin içinde bulunduğu durumu özetliyor.*

✓ *En temel sorun güven eksikliği ve bundan doğan önünü görememe. Özellikle kurdaki hızlı artışın yeni yatırımların en büyük engeli olduğuna yapılan vurguya dikkat.*

Yaklaşık iki ay önceydi, 21 Eylül günü bir kulak burun boğaz uzmanı hekimin mesleki olarak nasıl zorluk çektiklerine ilişkin mektubuna yer vermiş ve o yazımın başlığını "Bir doktorun şahane feryadı" olarak atmıştım. Dr. Hüsrev Çetin, pandemi sürecinde inanılmaz yıpranan hekimlerin genel olarak neler yaşadıklarını özetliyordu.

Daha yakın zamana gelelim şimdi; ekonomi yönetimindeki iki kilit pozisyonda gerçekleşen görev değişikliğinin nasıl bir güven dalgası yarattığını da 10 Kasım'da yazmıştım.

Bir okurdan mektup aldım. "Eskişehir ve Çerkezköy fabrikalarımızda yaklaşık 400 çalışanımız ile ülke ekonomisine sanayi sektöründe hizmet etmeye çalışıyoruz" diye başlıyor ve "Bizlerin eli değil, gövdesi taşın altında" diye devam ediyordu Metin Saraç'ın mektubu.

Saraç 10 Kasım'daki "Güven" başlıklı yazıma atıfta bulunarak "Aslında güven hayatımızın her alanı için geçerli ama konu ekonomi oldu mu bu daha da önemli başlıklardan biri haline geliyor" görüşünü dile getiriyordu.

Dr. Hüsrev Çetin'in meslektaşları adına adeta feryat etmesi gibi Metin Saraç da binlerce sanayicinin sesi olan mektubunda neler mi söylüyor, okuyalım:

DERS 1: GÜVEN YOKSA NE YATIRIM OLUR, NE İSTİHDAM

Böyle bir dünyada, sanayici de, ticaret erbabı da büyük oranda beklenti satın alarak yatırım yapar, istihdam sağlar, büyümeye gayret eder ve bunları yaparken gelecek on yıllarını ipotek eder. İşte bunların hepsi güven ile başlar. Güven kaybolduğu an tüm sektörler kamlumbağa misali kabuğuna çekilir, beklemeyi tercih eder. Yatırım ve istihdam azalacak, fakirleşme başlayacak ya da daha da artacaktır.

Pandeminin ilk dalgasını hissettiğimiz mart, nisan ve mayıs aylarında üretim kapasitemiz yüzde 20'lere kadar düştü. Kapasite hazirandan sonra kademeli olarak arttı ve şu an mevsim normallerinin de üstünde yüksek kapasite ile üretim yapıyoruz.

Gözlemlediğim kadarıyla birkaç sektör hariç işler iyi, çarklar dönüyor. Ancak aynı durumu esnafımız için söyleyemeyeceğim maalesef.

DERS 2: STABİL OLMAYAN FAİZ VE KUR BÜYÜK SORUN

İki ay sonrasını görebiliyor muyuz? En azından ben göremiyorum. Başta pandemi olmak üzere ekonomide bir süredir stabil olmayan faiz ve kur değişimleri büyük sorun yaratıyor. Ayrıca politik riskler maalesef belirsizliğe yol açıyor.

Bunca sorun arasında karlı da çalışmıyoruz. Genel giderlerimiz artıyor. Elektrikti, doğalgazdı, finansal maliyetlerdi, kur artışlarının amortismanına etkisiydi... Bu artışları müşterilerimize yansıtamadığımız için karlılık her geçen gün düşüyor.

DERS 3: KUR ARTIŞI SANAYİCİYİ EZİYOR

Bir süre önce gazeteniz Dünya'da güzel bir analiz vardı. Son beş yılda ihracat yüzde 20 artarken kilogram başına ihracat tutarı yüzde 15 gerilemiş. Dolayısıyla katma değerli ürün üretmediğimiz sürece TL'nin aşırı değer kaybı sadece adet bazlı ihracatı artırıyor ama karlar düşüyor.

Bu arada yurtdışı müşterilerin bizdeki kur değişimlerini en az bizim kadar takip ettiğini ve adetlere bağlı olarak indirim istediğini belirtmekte fayda görüyorum.

Kısacası daha çok çalışıp daha az kazanıyoruz, amiyane tabirle hamallık yapıyoruz.

Yatırımlarda bunu çok net hissediyorum. 2015 yılında dolar kuru ortalama 3 lira civarındayken 200 bin dolara ithal ettiğim makineye 600 bin lira ödüyordum. Bugün ise aynı makineye 1.6 milyon lira ödemek durumundayım.

Bu artışı müşterilerime aynı ölçüde yansıtamıyorum. Yansıtmak istediğimde rekabetçiliğim ortadan kalkıyor. Mecburen sermayeden yiyoruz.

Bu şartlar altında yeni yatırım yapamayacağım için makineler ekonomik ömrünü tamamladığında yerine yeni yatırım yapmamız zor. Bu durumda zaten yeni teknolojileri takip edip yatırım yapmak hayal olacağı için küçülmeye başlarım. Benim özelimdeki bu şartları ülke sanayisine örnek teşkil edebilecek bir kesit olarak görebilirsiniz.

DERS 4: FABRİKALARIMIZI KİRAYA VERSEK DAHA RAHAT EDERİZ

Sanayicilik hiçbir zaman Hulusi Kentmen filmlerindeki gibi olmamıştır ama ayakta kalmak için böylesine mücadele etmek gerekliliğiyle de hiç bu kadar yüz yüze gelinmemiştir.

Samimiyetle söylüyorum; birçok işletme üretime son verip fabrikasını kiraya verse çok daha iyi kazanç elde edebilecek durumda. Hem de hiç strese girmeden. Ama ben ve benim gibi birçok sanayici arkadaşım bu işi ülke sevdası için yapmaya gayret ediyoruz.

Abdulkadir Selvi

Yeni sürecin kodları

24 Kasım 2020

Pamuklara sarılıp korunması ve doğru inşa edilmesi gereken bir sürece giriyoruz.

Reform sürecinin, bir yol kazasına kurban verilmemesi için azami derecede özen gösterilmesi gerekiyor. Çünkü yaşadıklarımız bize gösterdi ki reformlar olmadan işler yürümüyor. Türkiye'nin tek çıkış yolu reformlardan geçiyor. Şu da bir gerçek ki **Erdoğan**'dan başka bu değişimi yapabilecek bir lider görünmüyor.

SÜRECİN DİNAMİKLERİ

Yeni sürecin dinamiklerinin doğru anlaşılması gerekiyor. İki sütun üzerine yükseleceği anlaşılıyor.

1- Hukukun üstünlüğünü tahkim edecek düzenlemeler.

2- Sermaye ve mülkiyet hakkını güvenceye alacak, yerli ve yabancı yatırımcıyı teşvik edecek yasal değişiklikler.

Bu konuda Adalet Bakanı **Abdulhamit Gül**'ün başkanlığında bir çalışma yürütülüyor. Çalışmalar olgunlaştırıldıktan sonra Cumhurbaşkanı **Erdoğan**'a sunulacak. Ayrıca Hazine ve Maliye Bakanı **Lütfi Elvan** ile Adalet Bakanı **Abdulhamit Gül**'ün iş dünyası ile bir araya gelmesi için hazırlıklar son aşamaya geldi. **Lütfi Elvan**, sosyal medya hesabından iş dünyasıyla görüşme öncesinde Adalet Bakanı **Gül**'le bir araya gelip ön hazırlık yaptıklarını duyurdu. Cumhurbaşkanı **Erdoğan**'ın, iş dünyasının temsilcilerine iki bakanın kendileriyle toplantı yapacağını belirterek, "**Hukukun üstünlüğü konusunda hazırlık yapın**" dediği söyleniyor. Toplantıya TOBB, TUSİAD, DEİK, MÜSİAD, YASED, TİM gibi kuruluşların davet edilmesi bekleniyor.

BAHÇELİ'YE ÖZEN

Öncelikle iki noktanın çok iyi anlaşılması gerekiyor: Yeni bir reform sürecine giriliyor ama bu geçmişte yaşanan çözüm sürecinin benzeri değil. İkincisi ise Cumhurbaşkanı **Erdoğan**'ın reform sürecini MHP ile birlikte yürüteceği anlaşılıyor.

Kimse MHP'siz bir reform süreci yaşanacağı gibi yanlış bir hesabın içine girmemeli. Cumhurbaşkanı **Erdoğan**, hafta sonu partisinin il kongreleri nedeniyle yaptığı konuşmada da **“Sayın Devlet Bahçeli'ye ve tüm MHP camiasına, 15 Temmuz darbe girişimi ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi başta olmak üzere, ülkenin ve milletin menfaatine olan her hususta yanımızda bulundukları için bir kez daha şükranlarımı sunuyorum”** dedi.

Bu doğru bir tercih.

Hem reform sürecinin siyasi desteğinin güçlü olabilmesi için MHP'ye ihtiyaç var hem de reform için yola çıkmışken, bir siyasi kaos yaşanmasına fırsat verilmemeli. Çünkü o zaman ortada reform kalmaz, Türkiye başka bir yere savrulur.

İŞ DÜNYASINDAN DESTEK

Bir süredir iş dünyasının nabzını tutmaya çalışıyorum. Reform sürecine güçlü bir şekilde destek veriyorlar. Türkiye'nin yeniden reform iklimine dönmesi, AB ile ilişkileri gündeme alması, mal varlıkları ve sermayenin teminat altına alınması, hukukun üstünlüğü gibi konularda çalışma yapılacak olmasını yararlı buluyorlar. Yerli ve yabancı sermayeyle ilgili atılması gereken adımlarla ilgili olarak hükümete iletilmek üzere çalışmalar yapıyorlar.

İŞ DÜNYASI KONUŞUYOR

TOBB'un düzenlediği ekonomi şurâsından sonra bazı işadamlarının **“2003-2004'teki Recep Tayyip Erdoğan ile toplantı yaptık. 2003-2004'teki havayı kokladık”** dediklerini aktarmıştım. İş dünyasının bir sorunu vardı. Konuşmuyorlardı. Ama artık konuşuyorlar. Cumhurbaşkanı **Erdoğan** ile görüşmede **“İş adamları yatırım yapmaktan korkuyor”** diyebiliyorlar. **Erdoğan**'ın **“Ben yatırımları destekleyen bir cumhurbaşkanıyım. Neden yatırım yapmaktan korkuyorlar?”** diye sorması üzerine, **“Siz yatırımları destekliyorsunuz. Sizden kaynaklanan bir korku yok. Tam aksine, siz teşvik ediyorsunuz. Ama bazı kurumlar iş dünyasının üzerinde Demokles'in kılıcı gibi. Onlardan çekindikleri için yatırım yapmıyorlar”** diyorlar. **Erdoğan** bunun üzerine, **“Hazine ve Maliye Bakanı ile Adalet Bakanı sizinle toplantı yapacaklar. Ona göre hazırlığınızı yapın”** diyor.

2023'E GİDEN YOLLAR

Yeni reform süreciyle Türkiye'yi 2023'e taşıyacak iklim hazırlanıyor. Millet değişim istiyor ama mevcut muhalefetin bunu gerçekleştirecek kapasitede olmadığını görüyor. Değişimi başarırsa **Erdoğan** başarırsa kanaati hâkim. O nedenle diyorum ki reform süreci yol kazasına kurban edilmez ve doğru yönetilirse, 2023 seçimlerinin sonucunu tayin edebilir.

ÜMİT ÖZDAĞ: 'BELGELERİ SAVCILığA TESLİM EDECEĞİM'

ÜMİT Özdağ'la aramızda espri konusu oldu. Telefonumu ne zaman açsa, "**Sayın Selvi, parti kurmaya mı karar verdiniz?**" diye soruyor. Bu kez ben erken davrandım. "**Ümit Bey, başkalarından duymanızı istemedim**" deyince kahkahayı patlattı. Bu arada dikkatinizi çekerim, **Ümit Özdağ**, "**Yeni parti kuracak mısınız?**" sorularına siyasi cevap veriyor. "**Her şeyin zamanı var**" diyor. **Ümit Özdağ**'ın öncelikleri farklı. İYİ Parti'den ihracıyla ilgili resmi yazı kendisine ulaşmış. Dönüş için 1 ay içinde dava açmaya hazırlanıyor. MHP'den dolayı bu işte deneyimli. **Enver Altaylı**'yla ilgili iddiaları nedeniyle ifade vermiş. Çok önemli bir açıklamaydı. İYİ Parti'yle ilgili iddiaların gölgesinde kaldı ama **Enver Altaylı**'nın, "**Parti kurmayın, sokağa dökülün**" dediğini iddia etmişti. Mahkemede **Enver Altaylı** ile görüşmesini aktarıp sözlerinin arkasında durmuş. Bu arada **Enver Altaylı**, mahkemeden hakkında yazdıklarımız nedeniyle benim ve **Nedim Şener**'in hakkında suç duyurusunda bulunulmasını talep etmiş. Henüz savcılıktan bize intikal eden bir şey yok. Ama öyle olursa davaya müdahil olmayı düşünebilirim.

GÖRÜNTÜLER SOSYAL MEDYADA

Ümit Özdağ, bir yandan da **Buğra Kavuncu**'yla ilgili soruşturmaya hazırlanıyor. **Özdağ**'ın "**Buğra Kavuncu FETÖ'cüdür**" iddiası üzerine savcılık soruşturma başlatmıştı. **Ümit Özdağ**'a tebligat gelmiş, gidip ifade verecek. "**Savcılığa giderek elimdeki belgeleri teslim edeceğim**" dedi. Bence **Meral Akşener**, **Ümit Özdağ**'ı hafife aldı. **Ümit Özdağ** sarsmaya devam edecek. Özellikle de İYİ Parti'nin HDP ile Anayasa çalışması yaptığı iddiasının peşini bırakmamakta kararlı. Bu konuda sesli ve görüntülü kayıtları sosyal medyada izlemeye devam edeceğiz gibi.

İktidar ekonomide reform yapabilir mi?

Esfender KORKMAZ

24 Kasım 2020

Ekonomide reform denilince, hukuk, demokrasi ve siyasi alandan başlamak gerekir. Zira bunlar ekonominin altyapısını oluşturur. Bu yazının konusu 'yalnızca ekonomi alanında reform yapılabilir mi?' sorusuna cevap aramaktır. Bu sorunun cevabı için birkaç örnek vermek yeterli olacaktır.

1. En güncel sorun kurlardaki aşırı oynaklık sorunudur. Kurların düşük olduğu TL'nin değerli olduğu 2004'ten 2013 yılına kadar üretimde ithal girdi payı arttı ve üretim ithal girdiye bağımlı oldu, cari açık arttı. 2016 sonrası TL aşırı değer kaybetti fakat ithalata bağımlılık nedeni ile Türkiye'nin rekabet gücü artmadı. Tersine bu defa da, enflasyon oranı yükseldi, geçim sıkıntısı başladı, dış borçlarda temerrüt riski arttı, reel sektörde konkordato ve iflaslar arttı, Merkez Bankasının rezervleri eksiye döndü ve bankaların dönmeyen kredileri arttı.

Bu şartlarda reform yapılacaksa ilk sırada Türkiye şartlarına uymayan ve kurlarda oynaklığı artıran dalgalı kur politikasının değişmesi gerekir. Geçici bir zaman içinde oynaklığı azaltacak, Çin'de uygulanan yarı sabit kur rejimine dönmek gerekir.

Gel gör ki siyasi iktidarın böyle bir niyeti yok... Zira 2018 seçim programında "**Dalgalı döviz kuru rejimi sürdürülecektir.**" deniliyor.

2. Türkiye, 2006 yılından bu güne açık enflasyon hedeflemesi uyguluyor. 15 yıldır enflasyon hedefi tutmadı. Bu durum MB olan güvenin azalmasına neden oldu. MB yasası değiştirilmeli ve MB'nın hem TL'yi hem de kuru gözetmesi hedef alınmalıdır. Aynı zamanda siyasi müdahalelerin önü kesilmelidir.

Siyasi iktidar bunu yapabilir mi? Faiz inadına ve başkan değiştirme eylemlerine bakarsak yapamaz.

3. Büyüme ve sermaye hareketleri odaklı küreselleşme konjonktürü, Çin dışında gelişmekte olan ölkelerde işe yaramadı. şimdi büyümeyi, insani gelişmeyi ve demokrasiyi de içine alan kalkınma politikaları öne çıkmaya başladı. Bizim gibi ölkelerde, piyasa aksaklıklarının giderilmesi ve yoksulluğun önlenmesi için devletin piyasaya müdahale etmesi ve yönlendirmesi gerekir.

Söz gelimi, ithal girdilerin ölkede içinde üretilmesi için devletin geçici olarak piyasaya girmesi gerekiyor. Çünkü güven sorunu nedeni ile ne yaparsak yapalım özel sektör yatırım yapmıyor. İktidar yapar mı? Yapamaz. Zira hem anlayışına uymaz hem de yatırımları kamu özel işbirliği çerçevesinde yapıyor.

4. SEKA'nın özelleştirilmesinden sonra Türkiye'de kağıt üretilmiyor, ithal ediliyor. Telekom'un özelleştirilmesi, internet altyapısının istismar edilmesine neden oldu. İnternet kullanımı işkenceye dönüştü. Et Balık Kurumu'nun özelleştirilmesi ile halk artık pahalı et yiyor veya yiyemiyor. Bunları siyasi iktidar yeniden devletleştirebilir mi? Yapamaz. Çünkü özelleştirme gelirlerine öncelik veriyor!

5. Bütçenin yüzde 42'si sübvansiyonlara gidiyor. Sübvansiyonlar içinde popülizm yolunda halka dağıtılan paralar da var. İktidar popülizmden vaz geçebilir mi?

Bütçe içinde Diyanet İşleri Başkanlığının bütçesi, birden çok bakanlığın bütçesinden büyüktür. Üstelik Diyanet bütçesi, vergisini veren 15 milyon aleviyi kapsamıyor. Diyanet bütçesinde, Türkiye şartlarına göre etkinlik kriteri uygulamak imkanı var mı? Bu güne kadar herkes tenkit etti... olmadı. Çünkü yaparsa siyasi iktidar altyapısını kaybeder.

Bu örnekler çoğaltılabilir... Sonuç değişmez... Siyasi iktidarın ekonomide reform yapması için girdiği bu popülizm tuzağından kurtulması gerekir. O zamanda varlığını sürdüremez.

İbrahim Kahveci

Neden devrim?

Türkiye'de sistem adeta kilitlenmiş durumda. Burada kastedilen sistem sadece yönetim sistemi değildir. Hatta asıl ekonomik sistemimiz daha önceden tıkanı.

Türkiye, AK Parti öncesi yüzde 7,0-8,0 büyüme oranlarının üzerinde yüksek cari açık veriyordu. Artık bu oran yüzde 2,0-3,0 büyümelere geriledi.

Yabancı sermaye bağımlılığımız dayanılmaz oranda yükseldi. Bu esaretten kurtulmamız gerekiyor. Hatta Türkiye'yi 3-5 yıl sonra çok cüzi cari açıkla çift haneli büyüme oranlarına taşımamız gerekiyor. Bunun yolları elbette vardır.

Ekonomide temel sorunu sadece Başkanlık sistemine, tek adam yönetimine indirgeyemeyiz. Kişi başına gelir 2013 yılından beri düşüyor. 2013-2017 arasında Başkanlık sistemi mi vardı? Sorunumuz daha derin...

Sorunu sadece Berat Albayrak'a ve Başkan ile Başkanlık sistemine indirgemek bizi tarihi hataya düşürüyor.

Tamam kabul edelim ki, sistem değişti ve yönetim muhalefete geçti. 3-5 yıl yabancı sermaye akışı ile adeta para işçinde yüzeriz... Ya sonra?

Yine dış bağımlılık, yine ithalat, yine tüketim ekonomisi peşinde sürüklenen daha düşük üretim.

Bu yol bu ülkeye uymaz. Artık bu yolu değiştirmek gerekiyor.

***

Mesela bankacılık sistemimiz ve yatırımların finansman seçenekleri? Mevcut bankacılık sistemi üzerinden uzun vadeli büyük yatırım imkanı çok sınırlı kalmaktadır. Yatırım kredileri ve katma değer artışı modelleri için finansman modellerinin değiştirilmesi ve geliştirilmesi zaruridir. Aksi halde kredi ve tüketim ekseninde sıkışmaya devam ederiz.

Bankalar ipotekle kredi veriyor. İpotek demek, arsa demek. Yani kredi sistemimiz betonu zaten dolaylı destekliyor. Sonra da betondan şikayet ediyoruz.

Planlama zaten ortadan kalktı. Dün örneğini verdim: Perakende verimsizliği tüketim maliyeti olarak topluma yansıyor. Tarlada 1 lira olan ürün neden rafta 5-6 lira? Sistem kilitlendi... Aynı yerde 10 süpermarket ama hepsi zarar ediyor.

Marketçiliği planlayamayan ülke tarımda üretimi nasıl planlayacak? Ya sanayi yatırımlarını... Plan demek illa yasak demek değildir. Yönlendirme teşvik ve ceza ile sağlanır. Kurallar koyulur ve sistem sağlıklı işletilir.

***

Kaynak bulmamız gerekiyor.

Hukuk, adalet ve sistem değişir de yabancı sermaye gelir beklentisi olmamalıdır. O ayrı bir kapı olabilir.

Kaynak yaratmak için kamu gelirlerini artırma alanı çok sınırlı. Hatta herkes ülkeye gelecek yeni yönetimden kamu payının azaltılmasını bekliyor.

GSYH verilerini revize ederek kamu payını çok artmamış gösteriyorlar. Oysa kamunun payı yüzde 30'lardan yüzde 42'lere çıktı.

Özel sektörde sermaye kalmadı. Özel sektörün adeta canını çıkardık yeni vergilerle...

O zaman sermayeyi özel sektöre de bırakacak bir kamu küçülmesi gerekiyor. Bunun için uçakları, sarayları ve yönetim israfını bitirmek bir yol olabilir ama yetmez. Yönetim israfının bitirilmesi öncü örnek olur, ama büyük kaynak ihtiyacı için yeterli değildir.

Kaynak tesisi için toplumda çalışma seferberliği gerekiyor.

13 milyonu aşan emekli sayısı ve 5 milyona ulaşan kamu çalışanı ile bu ülke gitmez. Çalışmayı ve kazanmayı teşvik etmek gerekiyor ama basit teşvik ötesi bir devrim şart. Çünkü gelir dağılımı da çok bozuk. Aynı zamanda çalışarak gelir dağılımını da düzeltmek gerekmektedir.

Bir başka tehlike de yaşlılık sorununuz. Yakın dönemde süremiz bitiyor. Bakın şu anda genciz ama hızla yaşılanıyoruz. Bu gidişle 10-15 yıl sonra yaşlılara emekli maaşı veremeyebiliriz. Tehlikenin farkında mısınız?

***

İşin özeti şudur: Türkiye ekonomik sorunların çözümünde tarihi değişimler yapmak zorundadır. Mesela gelir vergisini kişi başına değil, bakmakla yükümlü olduğu okuyan evlatlarının sayısı ile ödemek durumundadır.

Eğitimin kalitesi için zaten mutlak devrim niteliğinde değişimler gerekiyor.

Neden büyük değişimler gerektiğini az önce verdim: Yaşılanıyoruz...

Artık eski modellerle durumu idare edecek noktayı geçtik.

Bir tarafta aşırı borçlanma ama üretimsizlik; diğerk tarafta müthiş bir yozlaşma.

Bu çıkmazı reform kelimeleri ile aşamayız. O nedenle büyük değişimleri toplumsal kabul ve teşvik ile başarmak zorundayız.

Ya da fakir ve yaşlı olarak evlatlarımıza borç batağında bir ülke bırakacağız.

Yıkmadığımız yetmedi mi?

Birazcık ama biracık da yapmayı düşünelim mi?

HAYRİ KOZANOĞLU

2. dalganın küresel ekonomiye etkileri

IMF'nin, hafta sonu gerçekleşen G-20 liderler zirvesine hazırladığı bilgi notunda küresel ekonominin 2021 sonunda dahi 2019'un üretim düzeyine ulaşamayacağı tahmin ediliyor. Devletler düzeyinde de mali gücü yeterli, sağlık altyapısı sağlam ülkeler etkin bir mücadele sergilerken, ABD dahil sağlık sistemi büyük ölçüde özelleşmiş bazı örnekler salgınla baş etmekte zorlanıyorlar.

Kuzey yarımkürede havaların soğumasıyla birlikte Covid-19 pandemisinin korkulan 2.dalgası kapıyı çaldı bile. Ülkemizde ve Avrupa'nın neredeyse tüm coğrafyalarında vaka sayıları her geçen gün artıyor. Çin, Güney Kore, Küba gibi salgınla başarılı mücadele pratiklerini, Tayvan, Avustralya, Yeni Zelanda gibi virüsün yayılımını engellemek için ada konumunun avantajından da yararlanan örnekleri bir yana bırakırsak, virüsle mücadele açısından önümüzde zor bir kış bulunduğu görülüyor.

Salgının ekonomiye yansımalarının da öngörülenden uzun erimli olacağı anlaşılıyor. 2020'nin ilk çeyreğindeki kapanmaların ardından yaz aylarında belli bir ivme kazanan ekonomik aktivitenin yılın son çeyreğinde hız kestikten sonra, durgunluğun 2021'in ilk yarısına da sarkacağı düşünülüyor. IMF'nin, hafta sonu gerçekleşen G-20 liderler zirvesine hazırladığı bilgi notunda küresel ekonominin 2021 sonunda dahi 2019'un üretim düzeyine ulaşamayacağı tahmin ediliyor. En son Avrupa Komisyonu Avro bölgesinin 2021 büyüme beklentisini yüzde 6.1'den yüzde 4.2'ye indirdi. Ayrıca, Türkiye'nin de dahil olduğu G-20'nin gelişmekte olan ülkelerinde kişi başına gelirlerin, gelişmiş ülkelere göre daha keskince gerilemesi öngörülüyor.

Fransa ve İspanya'da başlayan, zamanla diğer Avrupa ülkelerinde de uygulamaya giren kapanmaların lokanta, kafe ve alışveriş merkezleri başta gelmek üzere hizmetler sektörünü tamamen felç edeceği ortada. Bilindiği gibi oldukça gecikmeli de olsa Türkiye de kapanma ve kısıtlamaları devreye soktu.

Dilerseniz, 1.dalganın deneyimini de göz önüne alarak salgının yaratacağı ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunların çözümünü tartışmadan önce, pandeminin ilk 10 aylık bilançosunu çıkaran Financial Times gazetesinin baş ekonomi yorumcusu, günümüz kapitalizminin akıl insanlarından Martin Wolf'a kulak verelim.

PANDEMİNİN 10 EKONOMİK SONUCU

Wolf'un uzun vadeli olasılıkları da dikkate alarak sıraladığı Covid-19'un ortaya çıkardığı manzara mealen şöyle:

Birincisi; hem etkin bir aşının kısa sürede geliştirilmesi hem de ivedilikle tüm dünyada yaygınlaştırılması olasılığı çok düşük. Öyleyse bu hastalık uzun dönemli bir tehdit olarak insanlığın önünde duracak.

İkincisi; ekonomide kalıcı zararlar ortaya çıkacak. Özellikle işsizlik, ödenemeyen borçlar, artan yoksulluk, kesintiye uğrayan eğitim derin izler bırakacak.

Üçüncüsü; belki bir süre sonra seyahatler artacak, iş yerinde çalışma pratiğine dönelecek. Fakat sanal olanaklar da göz önünde bulundurulursa Covid öncesi eski usul çalışma modeli tam anlamıyla geri gelmeyecek.

Dördüncüsü; teknolojinin rolü daha da belirginleşecek. Teknoloji devlerinin merkezi egemenliği korkunç bir güç ortaya çıkardı. Bu tekellere düzenlemeler getirme ve rekabeti artırma baskısı hız kazanacak.

Beşincisi; hükümetlerin ekonomideki rolü genişleyecek. Önümüzdeki yıllarda daha müdahaleci devletlerle karşılaşacağız.

Altıncısı; reel ve nominal faizler düşük kaldığı sürece hükümetler hem kendi borçlarını yönetebilecekler, hem de başkalarının borçlarını yeniden yapılandırmasına katkıda bulunabilecekler. Ancak bir noktada bütçe açıklarının azaltılması gerekecek. Bu da özellikle söz konusu süreçten avantaj sağlayan “zenginlerden” alınmak üzere daha yüksek vergiler demektir.

Yedincisi; bazı ülkeler krizi başarıyla yönetirken, bazıları da çuvalladılar. Burada sonucu bir ülkenin demokratik olup olmaması değil, hükümetlerin etkinliği belirledi. Popülist demagoglar Jair Bolsonaro, Boris Johnson ve Donald Trump kötü bir performans sergiledi.

Sekizincisi; bu küresel boyutta ve ancak küresel işbirliğiyle üstesinden gelinebilecek bir krizdir. Şimdilik tek taraflılık ve uluslararası çatışma eğilimleri pandemiyle birlikte artış gösterdi. Başta ABD ve Çin arasındaki gerginlik gelmek üzere durumun kötüleşme olasılığı yüksek.

Dokuzuncusu; mal ticaretinin küreselleşmesi 2008 finansal krizinden sonra zaten yavaşlamıştı. Covid-19 sonrasında da bu süreç devam edecek, Dünya Ticaret Örgütü'nün etkinliği azalacak, Batı ve Çin arasındaki ticaret uyuşmazlıkları çözülemeyecek. Aynı zamanda sanal küreselleşme muhtemelen hızlanacak.

Onuncusu; bir yandan Covid-19 başta iklim değişikliği konusu sorunları küresel anlamda çözme isteğini artırdı. Öte yandan uluslararası anlaşmaların meşruiyetini azalttı. ABD Paris İklim Anlaşması'ndan ve Dünya Sağlık Örgütü'nden (DSÖ) çekildi (Financial Times 3 Kasım 2020).

Bilindiği gibi Wolf'un bu yazıyı kaleme almasından sonra Joe Biden'ın başkan seçilmesiyle ABD'nin Paris Anlaşması ve DSÖ karşısındaki tutumu değişti.

1.DALGANIN SEKTÖREL VE TOPLUMSAL YANSIMALARI

Pandeminin 1.dalgasından, daha evvel yaşanan ekonomik krizlerin göreceli homojen yayılımından farklı olarak Covid-19 salgınının etkilerinin asimetrik biçimde hissedildiğini biliyoruz. Diğer bir ifadeyle bazı sektörler bu süreçten avantajlı bile çıkarken, bazı iş kolları büyük darbe yedi. Aynı şekilde bazı toplum kesimleri mali anlamda az zarar görürken, bazıları büyük mağduriyetle karşılaştı. Devletler düzeyinde de mali gücü yeterli, sağlık altyapısı sağlam ülkeler etkin bir mücadele sergilerken, ABD dahil sağlık sistemi büyük ölçüde özelleşmiş bazı örnekler salgınla baş etmekte zorlandılar.

Sektörel bazda Facebook, Amazon, Microsoft, Google gibi evinde kalan kişilerin iletişimini, alışverişini, uzaktan çalışmasını kolaylaştıran teknoloji şirketleri salgınla güçlerine güç kattılar. Aynı şekilde Netflix benzeri sinemayı, dizileri odanıza getiren medya akış hizmeti (streaming services) firmaları abone sayılarını katladıkça katladı. İlaç ve aşı haberlerinin duyulması ile ilaç firmalarının hisseleri de zirve yaptı. Genelde iletişim, enformasyon, e-ticaret ile iştigal eden şirketler bu süreçten kârlı çıktılar.

En fazla zarar eden iş kolları ise lokantalar, kafeler, oteller ile ağırlama sektörü, havacılık başta gelmek üzere taşımacılık ile sinemaları, tiyatroları, konser salonlarını kapsayan eğlence sektörü oldu.

Daha çok düşük ve orta beceri isteyen, insani etkileşim gerektiren işlerde çalışan emekçiler salgından en fazla etkilendiler. Çoğunlukla perakendecilik, turizm ve ağırlama sektöründe istihdam edilen bu kesimde kadınların ve gençlerin ağırlığının fazla olduğunu biliyoruz. Kadınların bu ortamda ev işleri ve çocukların bakımına ağırlık vermek için işgücünün dışına çıkma olasılığı daha yüksek; bu nedenle becerilerinin körleşmesi ve yaşam standartlarının düşmesi riskiyle de daha fazla karşı karşıyalar.

Okul çocukları ise hem eğitimlerinin kesintiye uğraması hem de ABD gibi bazı ülkelerde okulda çıkan yemeğin yoksulluğa karşı önemli bir tampon mekanizması olması nedeniyle bu süreçten olumsuz etkileniyorlar. Haliyle yoksul kesimin çocuklarına çok daha ağır bir fatura çıkıyor. UNICEF'in son bir raporuna göre, çok boyutlu yoksulluk yaşayan, yani eğitim ve beslenme olanakları yetersiz çocukların sayısı pandemiyle birlikte 150 milyon arttı.

Buna karşın uzaktan çalışan, çoğunlukla yüksek eğitimli, ortanın üzerinde gelir elde eden profesyonel meslek sahipleri mali bir zarara uğramadılar. Ağırlıklı borsa

yatırımcısı rantıye kesimler de özellikle düşük faiz ortamının da etkisiyle, bir insani trajedi yaşarken servetlerine servet eklediler.

***

Ne Yapmalı?

Peki salgının olumsuz ekonomik, sosyal sonuçlarını en aza indirmek için ne yapmalı? Bu konuya korona sorununun gündemimize girmesiyle birlikte cevap arıyoruz, aramaya da devam edeceğiz. İzin verirseniz bu noktada, her hafta blogundan kapsamlı yeni bir analiz paylaşan Marksist İktisatçı Michael Roberts'a kulak verelim.

Roberts "küresel güneyde" milyonlarca kişi için yoksulluk, hastalık ve sömürünün yaygınlaşması tehlikesinden hareketle, salgının uzun vadeli kalıcı izler bırakacağını düşünüyor. "Sosyal ekonomi" başlığı altında önerilerini 4 maddede topluyor:

► Geçim koşulları kötüleşen kuzey ve güney ülkelerindeki milyonlar için acil eylem fonu kurulması; yoksul güney ülkeleri hükümetlerinin borçlarının hemen iptal edilmesi.

► İnsanlara istihdam yaratacak, sağlık ve eğitim sistemlerini restore edip ücretsiz kullanımını sağlayacak ve özellikle "yeşil" sanayilere yatırım yapacak kamu projelerinin ulusal ve uluslararası planlarla gerçekleştirilmesi.

► Büyük finansal kurumların kamu mülkiyetine ve kontrolüne alınmasına ek olarak, büyük ilaç firmaları yanında enerji, gıda, imalat ve iletişim alanlarındaki stratejik firmalar için de aynı uygulamanın hayata geçirilmesi.

► Toplumsal ve çevreyle uyumlu sonuçlar için uluslararası anlamda koordine edilmiş, devlet öncülüğünde uzun vadeli planların başlatılması. Özel kâr için, yeni felaketler doğuracak ormansızlaştırma ve fosil yakıt arama faaliyetlerine son verilmesi. (Covid-2021 : more calamity ahead, Michael Roberts Blog, 15 Kasım 2020)

24 Kasım 2020, Salı

BAŞYAZIMEHMET BARLAS

Yaşadığımız zamanların en ağır basan özelliği güvensizliğin egemen olmasıdır

İçinde bulunduğumuz zamanların en ağırlıklı niteliği "**Güvensizlik**" değil midir? Bütün dünyada en yerleşik ve en eski anayasal demokrasiye örnek gösterilen Amerika Birleşik Devletleri'ne dikkatlice bakın, ne demek istediğimi anlarsınız...

Amerika örneği

Bu ülkede 3 Kasım'da bir seçim yapıldı. Başkan olmak için seçime katılan iki aday da, kendilerinin seçimi kazandığını iddia ediyor. Daha da kötüsü adaylardan biri olan şimdiki Başkan Donald Trump bu seçime hile karıştırıldığını ve kendisinin haksız yere Beyaz Saray'dan uzaklaştırılacağını iddia ediyor. İşin en kötü yanı da, Amerika'nın yerleşik medyasının ve sosyal platformların Trump'a sansür uygulamaları.

Aşı ve kuşkular

Bütün dünyayı etkisi altına alan ve çıktığı ülke olan Çin'de izi kalmayan koronavirüs salgını da, güvensizlik salgınına dönüşmüş durumda... Mesela bazılarına göre bu salgına karşı üretilen aşılar da asıl amaç, aşı yapılan kişilerin deri altına bir çip yerleştirmekmiş. Böylece insanların hem yaşamları, hem de düşünceleri kontrol altına alınacakmış.

Bezos diye bir adam

Aslında çipe falan gerek kalmadan insanların yaşamları kontrol altına alınmadı mı? Yönetimler sokağa çıkma yasaklarını kolayca uygulamaktalar. Bazı Avrupa ülkelerinde kitleler bu yasaklıklara karşı sokak gösterileri yapıyorlar. Fakat onlara da daha sert önlemler uygulanıyor. Bu arada yoksullar daha da yoksullaşırken, zaten

zengin olanlar varlıklarına varlık katıyorlar. Örneğin Jeff Bezos diye bir adamın serveti Türkiye gibi ülkelerin gayrisafi milli hasılasından daha fazla oldu.

Belirsizlik

Güvensizliğin acı bir kuşkuculuğa dönüştüğü dünyamızda bazıları insan nüfusunun azaltılması için planlar yapıldığını ve hatta bir nükleer savaş çıkartılacağını bile iddia ediyorlar. Yani işimiz kolay değil... Bakalım bu dönem ne zaman ve nasıl sona erecek?